

Graindelavoix

Stelt u zich voor: de Domkerk in Utrecht. Het publiek wordt anders op de stoelen gezet dan gewoonlijk. Wij zitten in een soort van carné en aan twee zijden hangt een groot filmdoek, zodat iedereen de film die komen gaat zal kunnen zien. Het licht van schijnwerpers en kroonluchters gaat uit. Wij zitten in het donker. Licht valt flauwtjes door de hoge ramen. Zwart, wit en grijstinten. Een grafische bleke wereld van vormen en contouren en daarin mensen die ademen.

Er komt beeld op de filmschermen. Aarde. Iemand die met zijn handen in de aarde wroet. Iemand die over de aarde loopt. Er is wat tekst bij en plotseling verschijnt het beeld van bladzijden uit het handschrift van de 13e eeuwse Villard de Honnecourt die de geschiedenis ingegaan is als 'architect' wat hij niet was. Desalniettemin: hij liet een klein boekje na met tekeningen die Björn Schmelzer, de leider van het ensemble Graindelavoix bracht tot de - niet helemaal nieuwe, maar toch weinig belichte gedachte dat er een parallel te trekken is tussen kathedralenbouwers en zangers. Enfin, de film ontwikkelt zich, monniken komen in het beeld, witheren. Zij sjouwen in de sneeuw in schamele processie een berg op met het heiligste van het heiligste om óp de berg uiteindelijk een wonder te vertonen: een klapwiekende adelaar - een monnik trekt gemelijk aan een touwtje dat aan de vleugels bevestigd is - bóven het lichaam van Christus! Er omheen het kleine groepje monniken, dicht tegen elkaar aan.

Het beeld van dit groepje op de rug gezien, boven hun uit de klapwiekende adelaar en dáárbij de klank van een lied uit de Ars Antiqua gezongen door het ensemble Graindelavoix - in het duister zingend in de kern van het vierkant dat wij vormden daar in de Domkerk in Utrecht - hoort tot één van de meest waarachtige en authentieke momenten die ik meemaakte in de geschiedenis van het festival voor oude muziek.

Deze 'Ossuaires' - dit knekelveld - deze Live-cinema van Björn Schmelzer zou Kitsch kunnen zijn. Maar het is Kunst. Van een verontrustende schoonheid.

BLOG.CONCERTZENDER.EU, 27/08/2013

Schoonheid versus provocative

(in context van het optreden van Graindelavoix)

Door Marijke Ferguson

Schoonheid is - zo kunnen we stellen - een geestestoestand. Impliciet het verkeren 'in het schone' positioneren wij ons 'in een wereld'. Een schone vorm, een schoon lied, een verhaal of een gedicht, zij vervoeren ons én brengen ons precies juist daar op die plek waar we op enig moment zijn en op een festival voor oude muziek is dat: uit de wereld van nu in de wereld van toen - uit de wereld van toen in de wereld van nu.

Wij zaten in carré in het centrum waarvan opgesteld in een cirkel Graindelavoix ons de muziek uit het 13e eeuwse Cambrai manuscript in de oren bracht. Wij zitten weer in carré rond weer een cirkel van zangers. Nu horen we het Huelgas Ensemble o.l.v. Paul van Nevel. En de muziek is die van Orlando di Lasso uit de 16e eeuw. Tussen Lassus en het 13e-eeuwse Cambrai verliepen 300 jaren. Tussen vandaag en gister ligt slechts één nacht. Hoe lenig van geest moeten wij zijn, wij festivalbezoekers, schoonheidszoekers...

Een vergelijk dringt zich op: het ensemble Graindelavoix, zowel als het Huelgas Ensemble gebruikten de magie die er uitgaat van 'de cirkel in het vierkant' (in vogelvlucht vormt publiek en de zangers als het waren een mandala, waarbij de cirkel staat voor de hemel en het vierkant voor de aarde.) Je zou kunnen denken dat de akoestiek van de ruimte inspireerde tot de keuze voor deze opstelling. Maar zeker is dat Paul van Nevel graag zijn ensemble en ronde opstelt. De keuze daarvoor hoeft niet te zijn om reden van magie. Maar magisch werkt het wel. De voorkeurspositie van de zangers bij Graindelavoix ken ik niet. Dat zij niet wars zijn van de taal (en de magie) van het lichaam bewijst hun optreden met het ensemble van de Keersemaecker in eerder festival, op het podium van het Leidse Rijntheater (Vredenburg Leidsche Rijn, red.).

Materieel mag er dan sprake zijn van overeenkomst tussen de twee ensembles, naar de geest was dat niet zo: een wereld van verschil. En dat niet alleen doordat er nu eenmaal 300 jaar ligt tussen de twee muzikale werelden, die van Lassus en die uit Cambrai. Paul van Nevel wil met het Huelgas Ensemble zo fraai en adequaat als mogelijk een partituur realiseren. Hij wil de noten laten klinken: het wonder evoceren van de geest die zich verlustigt met juist dat concept, die compositie; en - ook al programmeerde hij onderscheiden sentimenten: Roland de melancholicus, Lassus de architect, de gelovige en zo door - in wezen klonk steeds weer een chanson, een motet, een madrigaal van Orlando di Lasso. Zeer schoon. Heel mooi. Lustig, geestig soms muzikaal geestig.

Björn Schmelzer met zijn Graindelavoix (de naam zegt het al, vrij vertaald: stemmen vol gruis) wil het leven evoceren: de emotie, de karakteristiek van de tijdgeest die spreekt uit de muziek. De geest van die tijd - die ook wel genoemd wordt de tijd van de

Kathedralenbouwers, was vol hypocrisie, hysterie en machtsvertoon, angst en een - haast pathetisch - verlangen naar ontferming, verlossing. Tenminste, dat is wat wij postuleren uit historische vermeldingen. Om de vinger te krijgen achter het gevoel van toen koos Björn Schmelzer voor een soort totaaltheater. Authentieke 13e-eeuwse muziek presenteerden het gevoel bij beelden die ons gepresenteerd werden op een (te) lange absurdistische, soms hilarische film, die het hele gebeuren bracht op het scherp van de snede: malle kitsch? Nee, denk ik voor de tweede keer (ik schreef er eerder al over). En ik voeg daar nu bij: nee - het is provocatie, want, wat immers is oude muziek: een relict. Botjes - een knekelveld dat wij vereren als de botten van de heilige Elizabeth van Thuringen die verspreid liggen over heel Europa. Het was een tamelijk ongemakkelijke en qua perceptie een veeleisend gebeuren dat cinemaconcert van Björn met zijn Graindelavoix. Eerder formuleerde ik hierover: verontrustend.

Zo niet dus de presentatie van Paul van Nevel van zijn Lassus, de grenzeloos veelzijdige. Mooi, geestig soms. Wij gaan nog meer van hem horen. Van Lassus in de handen van Paul van Nevel.